

شناسایی عوامل مؤثر بر توسعه مهارت‌های کارآفرینی در تعاونی‌های زنان روستایی استان فارس

طیبه حسینی

دانش‌آموخته رشته ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران

فرهاد لشگرآرا*

استادیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران

تاریخ پذیرش: ۹۳/۵/۹

تاریخ دریافت: ۹۱/۱۲/۲۲

چکیده

تحقیق حاضر باهدف شناسایی عوامل مؤثر بر توسعه مهارت‌های کارآفرینی در تعاونی‌های زنان روستایی استان فارس انجام شده است. این پژوهش از نوع کاربردی و به روش توصیفی، همبستگی و علی-ارتباطی است که به شیوه پیمایش جمع‌آوری شده است. ابزار اصلی تحقیق پرسشنامه بود که منظور بررسی روایی، در اختیار اساتید راهنما، مشاور و کارشناسان صاحب‌نظر قرار گرفت و برای سنجش پایایی پرسشنامه نیز آزمون مقدماتی از طریق تکمیل ۳۰ پرسشنامه به عمل آمد. جامعه آماری تحقیق حاضر، شامل کلیه اعضای تعاونی‌های زنان روستایی واقع در شهرستان‌های خرم‌بید، آباده، شیراز، داراب و فسا می‌باشد که تعداد آن‌ها در مجموع ۳۱۴۲ نفر بود. از بین آن‌ها بر اساس فرمول کوکران ۱۴۰ نفر به‌عنوان نمونه و به روش نمونه‌گیری طبقه‌ای با انتساب متناسب انتخاب شدند. تجزیه و تحلیل آماری پس از استخراج داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS₁₆ مورد پردازش قرار گرفت. نتایج حاصل از ضریب همبستگی پیرسون نشان می‌دهد که بین عوامل روان‌شناختی، آموزشی، اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی و سیاست‌گذاری با توسعه مهارت‌های کارآفرینی رابطه مثبت و معنی‌داری در سطح ۹۹ درصد وجود دارد. همچنین رابطه بین متغیرهای عوامل مدیریتی و عوامل فنی با متغیر توسعه مهارت‌های کارآفرینی در سطح ۹۵ درصد مثبت و معنی‌دار شده است. نتایج تحلیل رگرسیون چند متغیره حاکی از آن است که عوامل آموزشی، روان‌شناختی، مدیریتی و اقتصادی ۵۰ درصد از تغییرات متغیر وابسته (توسعه مهارت‌های کارآفرینی) را تبیین می‌کنند.

واژه‌های کلیدی: کارآفرینی، مهارت‌های کارآفرینی، تعاونی‌های زنان روستایی.

* نویسنده مسئول مکاتبات، flashgarara@yahoo.com

مقدمه

افزایش جمعیت در کشورهای در حال رشد، کاهش منابع و امکانات موجود این کشورها و پیدایش نیازهای اجتماعی و اقتصادی سبب توجه نهادها و مقامات مسئول در این کشورها به این نیازها و چاره‌اندیشی بنیادین یا مقطعی بر آنها شده است. بنا به بررسی‌های به‌عمل‌آمده و بر اساس آمارهای موجود یکی از مهم‌ترین مشکلات فراروی جوامع در حال توسعه و حتی کشورهای صنعتی، مشکل بیکاری است (هرندی زاده، ۱۳۸۹). جهت رفع معضل بیکاری، ایجاد و تقویت راهکارهای اشتغال‌زایی و حرکت به سمت‌وسوی توسعه جامعه، نیاز به تربیت و آموزش افراد کارآفرین، کارآمد و خلاق را دوچندان کرده است (Hosseini & Khosravipour, 2006). در عصر حاضر زنان به‌عنوان سنگ بنای حیات اجتماعی بشر به‌عنوان پیش‌قراولان عرصه پرورش ابنای آدمی از جایگاهی بس والا و از توان کارآفرینی بسیار بالایی بال‌أخص در نهادینه شدن فرهنگ کارآفرینی برخوردارند (Lashgarar et al., 2011). این در حالی است که شواهد بسیار نشان می‌دهد که به‌طور سنتی زنان در حاشیه قرار گرفته‌اند و درصد بالایی از آنان در گروه فقرا هستند (پاسبان، ۱۳۸۵). از طرفی زنان به‌ویژه زنان روستایی در تلاش‌های خود برای کارآفرینی با موانع فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی بسیاری روبرو هستند که در بسیاری از موارد ناآگاهی و کمبود آموزش‌های لازم این محدودیت‌ها را برای آنها ایجاد کرده است (فرج اله حسینی و دهیوری، ۱۳۸۵). مهارت‌های ارزیابی از خود و نیز مهارت‌های مدیریتی در میان زنان روستایی در قیاس با زنان شهری پایین‌تر و دسترسی به منابع سرمایه‌ای غیربومی دشوارتر است (همان). همچنین

نتایج حاصل از تحقیقات مختلف بیانگر آن است که تعاونی‌های زنان کارآفرین بنا به دلایلی همچون پایین بودن سطح سواد، مهارت‌های کارآفرینی و سنت‌های غلط با مشکلات و موانع مختلفی مواجه‌اند. با توجه به اینکه یکی از اساسی‌ترین عوامل توسعه روستایی، وجود زنان ماهر در عرصه تولید و مدیریت است (دانایی، ۱۳۸۵)، بنابراین باید به‌طورجدی به برنامه‌ریزی برای توسعه نیروی انسانی بخش کشاورزی بخصوص زنان و دختران روستایی پرداخت و سرمایه‌گذاری‌های فکری و مادی را در این زمینه متمرکز نمود (Lashgarara et al., 2011).

با در نظر گرفتن اینکه نیمی از جمعیت کشورها را زنان تشکیل می‌دهند برای مثال در کشور ما فقط ۱۲ درصد از این قشر فعالیت اقتصادی درآمدزا انجام داده و ۲/۳ درصد کارآفرینان را شامل می‌شوند، لزوم بسط کارآفرینی زنان مشخص می‌شود (فرج اله حسینی و دهیوری، ۱۳۸۵).

تعاونی‌های زنان روستایی استان فارس با تعداد ۵۷۲۴ عضو در زمینه مهارت‌های کارآفرینی با مسائل و مشکلاتی به شرح ذیل مواجه هستند: پایین بودن مهارت‌های کارآفرینی تعاونی‌های زنان روستایی استان فارس خصوصاً در روستاهایی که فاصله آنها با شهر دور است بسیار مشهود است، به‌طوری‌که آنها در زمینه مهارت‌های بازاریابی و فروش محصولات، توانایی تشخیص و استفاده از فرصت‌های جدید بازار، ارائه روش‌های جدید در فرآیند تولید، مهارت در ارائه راه‌حل‌های نوآورانه در مقابله با چالش‌ها، مهارت در رقابت با رقبای مهارت در برنامه‌ریزی و هدف‌گذاری، مهارت در انجام محاسبات مالی، مهارت در مکاتبات اداری و روابط انسانی و همچنین مهارت کار با رایانه و

کارآفرینی کسب‌شده را به دیگر اعضای خانواده منتقل کنند و سبب نهادینه شدن فرهنگ کارآفرینی در جامعه روستایی استان گردند. همچنین زمینه‌سازی برای اشتغال هزاران زن روستایی جویای کار، با توجه به اینکه حدود ۱۴۹۵۸ زن روستایی در استان فارس بیکار هستند (سالنامه آماری استان فارس، ۱۳۸۷) و نیز جلوگیری از مهاجرت‌های بی‌رویه به شهرها از طریق رونق بخشیدن به اقتصاد روستاها.

Okafor & Mord (2010) در مطالعه‌ای تحت عنوان «توسعه کارآفرینی زنان در نیجریه؛ عوامل محیطی مؤثر» به منظور اندازه‌گیری متغیر وابسته از مجموعه‌ای از متغیرها شامل ریسک‌پذیری، خلاقیت و نوآوری، استقلال، اعتمادبه‌نفس، رقابت، پیشرفت، کنترل داخلی منابع و قدرت و انرژی استفاده نمودند، در این تحقیق با استفاده از تحلیل رگرسیون به این نتیجه رسیدند که دسترسی به منابع مالی، اعضای خانواده و اجتماع، موجود بودن خدمات پشتیبانی و سیاست دولت از جمله عوامل محیطی مؤثر بر توسعه کارآفرینی زنان در نیجریه می‌باشد.

Parvin et al. (2012) در مطالعه‌ای تحت عنوان «شاخص‌های توسعه کارآفرینی کوچک زنان: یک بررسی تجربی در مناطق روستایی بنگلادش» به این نتیجه رسیدند که ویژگی‌های مختلف شخصی اعم از آزادی کار، میل به منزلت اجتماعی بالاتر و مشکلات خانوادگی به‌طور معنی‌داری در مشارکت زنان در کارآفرینی‌های کوچک زنان تأثیرگذار است. در میان عوامل مختلف خارجی دسترسی به بازار، دسترسی به آموزش کارآفرینی، عضویت در سازمان‌های توسعه، دسترسی به اطلاعات و عوامل زیرساختی مطلوب، مشارکت زنان در کارآفرینی‌های کوچک را بهبود می‌بخشد. از سویی

آشنایی با اینترنت در سطح پایینی قرار دارند (دادفر، ۱۳۹۱).

این امر به دلایلی همچون پایین بودن سطح سواد زنان روستایی عضو تعاونی، ضعف تعاونی‌ها در برگزاری کلاس‌ها و کارگاه‌های آموزشی در زمینه مهارت‌های کارآفرینی، کمبود سرمایه لازم به‌منظور حمایت از افراد کارآفرین و توسعه فعالیت‌های کارآفرینانه می‌باشد، به‌طوری‌که اکثر فعالیت‌های تعاونی‌های زنان روستایی استان عمدتاً با سرمایه‌های بومی، خرد و اندک صورت می‌گیرد. علاوه بر این‌ها عدم حمایت‌های مالی از طرف دولت از جمله عدم اعطاء تسهیلات مالی بلندمدت به علت عدم اعتقاد و باور مسئولین به توانمندی‌های زنان روستایی باعث شده تعاونی‌های زنان روستایی این استان به‌منظور کارآفرینی و ایجاد فرصت‌های اشتغال در ابعاد وسیع‌تر مانند تأسیس کارخانه‌های تولیدی جهت بهره‌وری بیشتر، با مشکلات زیادی مواجه باشند (همان).

با توجه به مطالب فوق و با توجه به مسائل و مشکلات تعاونی‌های زنان روستایی استان فارس و همچنین نظر به اهمیت توسعه مهارت‌های کارآفرینی این تحقیق می‌تواند از جهات زیر حائز اهمیت باشد: توسعه مهارت‌های کارآفرینی در تعاونی‌های زنان روستایی استان فارس باعث ایجاد خوداشتغالی و دگر اشتغالی می‌شود، بنابراین زنان روستایی استان می‌توانند به‌عنوان شرکای همپای مردان در فرآیند توسعه روستایی گام بردارند، این در حالی است که از تعداد ۱۶۵۰۶۱۴ نفر جمعیت روستایی استان فارس تعداد ۸۱۰۱۳۸ نفر زن می‌باشند (سالنامه آماری استان فارس، ۱۳۸۷). از طرفی با توجه به اینکه تعداد ۳۷۱۶۵۰ خانوار روستایی در استان فارس وجود دارد (همان)، بنابراین زنان روستایی می‌توانند مهارت‌های

روی آنان جهت کسب‌وکار شامل موانع مالی، فقدان حمایت خانواده، فقدان حمایت محیطی، جهت‌گیری بازار، فقدان آموزش و عدم دستیابی به اطلاعات می‌باشد.

Islam *et al.* (2011) در مطالعه‌ای تحت عنوان

«عوامل مؤثر بر موفقیت کسب‌وکار کوچک و متوسط در تایلند» به این نتیجه رسیدند که ویژگی‌های کسب‌وکار کوچک، مدیریت و دانش چگونگی، خدمات و تولیدات، مشتری و بازار، مسیر انجام تجارت و همکاری، منابع مالی، استراتژی‌ها و محیط خارجی از جمله عوامل مؤثر بر موفقیت کسب‌وکار کوچک می‌باشد.

Brinda Kalyani & Dileep Kumar (2011)

در مطالعه‌ای تحت عنوان «عوامل انگیزشی، آموزش و کارآفرینی: مطالعه‌ای با توجه به کسب‌وکارهای کوچک زنان» به این نتیجه رسیدند که عوامل مربوط به کارآفرینی شامل میزان سرمایه‌گذاری، متوسط سود خالص، میزان سال‌های تجربه، میزان تولید و میانگین گردش مالی فروش بر متغیر وابسته یعنی انگیزه کارآفرینی که با استفاده از مجموعه‌ای از متغیرها شامل آرزوی کارآفرین شدن، تمایل به مستقل شدن، تجربه قبلی، کیفیت فنی، پتانسیل خوب بازار، سرمایه‌گذاری کوچک، نیاز اقتصادی، سودآوری بالا، در دسترس بودن مواد خام، امتیاز دولت و کسب‌وکار خانوادگی اندازه‌گیری شده، تأثیرگذار است.

Elfitasari (2010) در مطالعه‌ای تحت عنوان

«عوامل مؤثر بر فعالیت‌های کارآفرینی ماهیگیران خرده‌پا در بهبود درآمدزایی و تولید پایدار جاوای مرکزی، اندونزی» به این نتیجه رسید که به لحاظ انجام فعالیت‌های کارآفرینی تفاوت معنی‌داری بین کسانی که پاداش دریافت نموده‌اند و کسانی که دریافت نکرده‌اند وجود دارد، همچنین تفاوت

دیگر فقدان مهارت‌های کارآفرینی، فقدان منابع مالی برای شروع، تبعیض جنسیتی، فقدان مهارت‌های مدیریتی و فقدان اطلاعات به‌عنوان ۵ اولویت اول چالش‌ها و مشکلات توسعه کارآفرینی زنان مشاهده گردید.

Afrin *et al.* (2008) در مطالعه‌ای تحت عنوان

«مدل چند متغیره خرده اعتبارات و توسعه کارآفرینی زنان روستایی در بنگلادش» به این نتیجه رسیدند که مدیریت مالی و شناسایی گروه، تجربه خانواده از سرمایه‌گذاری روی فعالیت‌های کارآفرینی و استقلال زنان با توسعه کارآفرینی زنان روستایی در بنگلادش رابطه مثبت و معنی‌داری دارد، این در حالی است که بین خلاقیت و علاقه شخصی، سرمایه خانوادگی و مشارکت در کسب‌وکار و مشاغل جدید و استخدام اعضای خانواده با متغیر وابسته رابطه منفی و معنی‌داری وجود دارد.

Afza *et al.* (2010) در مطالعه‌ای تحت عنوان

«رفتار کارآفرینی زنان کارآفرین روستایی با سرمایه‌گذاری کمتر» به این نتیجه رسیدند که عوامل انگیزشی برای ایجاد کسب‌وکار شامل کسب منزلت اجتماعی بالاتر (۳/۲ درصد)، کسب منزلت اقتصادی بالاتر (۱۸/۲ درصد)، استقلال شغلی (۱۵/۵ درصد)، تشویق خانواده (۲/۷ درصد)، رفع نیاز اقتصادی خانواده (۵۸/۲ درصد) و مشوق‌های ارائه‌شده توسط دولت (۲/۳ درصد) می‌باشد. زنان روستایی تعیین‌کننده‌های موفقیت کسب‌وکار را شامل آگاهی از بازار و کسب‌وکار (۱۵/۵ درصد)، تجربه میدانی (۰/۵ درصد)، سرمایه کافی (۳۳/۲ درصد)، کار سخت (۲/۷ درصد)، آگاهی از مدیریت (۲۸/۲ درصد)، حمایت اجتماعی و خانوادگی (۱۶/۴ درصد)، محیط کاری مساعد (۳/۶ درصد) ذکر نمودند و همچنین مشکلات پیش

بیشترین تأثیر را در کارآفرینی دارند و بعداز آن به ترتیب اولویت عوامل اقتصادی، ویژگی‌های شخصیتی، عوامل سیاست‌گذاری، عوامل آموزشی و عوامل فرهنگی.

بر اساس پژوهشی که توسط Malek (2011) - Mohammad et al. تحت عنوان «نقش تعاونی‌های کشاورزی در توسعه کارآفرینی (مطالعه موردی) تعاونی‌های کشاورزی در تهران» انجام گرفت به این نتایج رسیدند که بین میزان مشارکت در دوره‌های آموزشی، ارائه خدمات، رضایتمندی جامعه تعاونی، کار گروهی، ویژگی‌های کارآفرینی اعضا و توسعه کارآفرینی در تعاونی‌های کشاورزی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. همچنین بین متغیرهای اطلاع‌رسانی، آگاهی عضو از بخش تعاونی، حمایت مالی و اعتباری، روش رهبری مدیران تعاونی‌ها، بازاریابی و توسعه کارآفرینی در تعاونی‌های کشاورزی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

بر اساس پژوهشی که توسط Jahanbani (2011) Beshare et al. تحت عنوان «تجزیه و تحلیل راهبردهای توسعه کارآفرینی در تعاونی‌های کشاورزی» انجام گرفت به این نتایج رسیدند که عوامل اقتصادی مانند تسهیلات اعتباری، وام کم‌بهره، شخصیت اعضا، درجه آموزشی، کارآموزی و ارتقاء مهارت‌های کارآفرینی، اعتماد به نفس به‌علاوه عوامل شخصیتی یعنی تجارب بد در دوران کودکی در توسعه کارآفرینی در تعاونی‌های کشاورزی مؤثر هستند. همچنین نتایج تحلیل عاملی نشان داد که پنج عامل آموزشی، انگیزشی، سرمایه‌گذاری، نوآوری، حمایت و توسعه زیرساختی حدود ۵۷/۳ درصد از عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی در تعاونی‌های تولید کشاورزی را تبیین می‌نمایند.

معنی‌داری در انجام فعالیت‌های کارآفرینی و کسب توانایی ماهیگیر شدن از لحاظ جنسیت، گروه سنی، وضعیت تأهل، میزان تحصیلات، سطوح مختلف گروه ماهیگیران و دلایل مختلف آن‌ها وجود دارد.

(Govindasamy 2010) در مطالعه‌ای تحت عنوان «عوامل اساسی موفقیت کارآفرینان هندی در منطقه شهری تشوانه» از میان عوامل شخصی بین کارآفرینان موفق و ناموفق از لحاظ انگیزه، گرایش به کارآفرینی، دنباله‌رو بودن سنت خانوادگی در کسب‌وکار، شبکه خوداشتغالی متشکل از دوستان و خانواده تفاوت معنی‌داری وجود ندارد، اما بین این دو گروه از لحاظ میزان تحصیلات، میزان تجربه، میزان اتکا به خانواده در راه انداختن کسب‌وکار و مشارکت اعضای خانواده در مدیریت کسب‌وکار تفاوت معنی‌داری وجود دارد. همچنین تفاوت معنی‌داری بین کارآفرینان موفق و ناموفق از لحاظ کارکردها و مهارت‌های مدیریتی (ساعت کار در هرروز، زمان سپری‌شده برای کارکردهای مدیریتی، اهمیت مهارت‌های کسب‌وکار، پارامترهای بازار، آگاهی از مطالبات مشتری) وجود ندارد، همچنین از لحاظ منابع مالی و میزان مالکیت در راه‌اندازی کسب‌وکار بین کارآفرینان موفق و ناموفق تفاوت معنی‌داری وجود ندارد.

(Lashgarara et al. 2011) در تحقیقی با عنوان «عوامل مؤثر بر بازدهی کارآفرینی از دیدگاه دانشجویان کشاورزی در استان ایلام» به این نتیجه رسیدند که اکثر پاسخ‌گویان بر این باورند که عوامل آموزشی و سیاست‌گذاری در بازدهی دوره‌های آموزشی مؤثرند.

(Hosseini & Ahmadi 2011) در تحقیقی با عنوان «عوامل مؤثر بر کارآفرینی از دیدگاه دانشجویان دانشگاه در ایران» به این نتیجه دست یافتند که از دیدگاه دانشجویان عوامل روان‌شناختی

روستایی استان فارس می‌باشد. اهداف اختصاصی این تحقیق نیز شامل موارد زیر است: شناسایی وضعیت موجود مهارت‌های کارآفرینی در تعاونی‌های زنان روستایی استان فارس؛ شناسایی عوامل روان‌شناختی مؤثر در توسعه مهارت‌های کارآفرینی در تعاونی‌های زنان روستایی استان فارس؛ شناسایی عوامل آموزشی مؤثر در توسعه مهارت‌های کارآفرینی در تعاونی‌های زنان روستایی استان فارس؛ شناسایی عوامل اقتصادی مؤثر در توسعه مهارت‌های کارآفرینی در تعاونی‌های زنان روستایی استان فارس؛ شناسایی عوامل اجتماعی - فرهنگی مؤثر بر توسعه مهارت‌های کارآفرینی در تعاونی‌های زنان روستایی استان فارس؛ شناسایی عوامل مدیریتی مؤثر بر توسعه مهارت‌های کارآفرینی در تعاونی‌های زنان روستایی استان فارس؛ شناسایی عوامل سیاست‌گذاری مؤثر بر توسعه مهارت‌های کارآفرینی در تعاونی‌های زنان روستایی استان فارس؛ شناسایی عوامل فنی مؤثر بر توسعه مهارت‌های کارآفرینی در تعاونی‌های زنان روستایی استان فارس و شناسایی ویژگی‌های فردی مؤثر بر توسعه مهارت‌های کارآفرینی در تعاونی‌های زنان روستایی استان فارس.

روش پژوهش

این تحقیق از لحاظ نوع، کاربردی و از لحاظ روش تحقیق، توصیفی - همبستگی و علی - ارتباطی که به شیوه پیمایش جمع‌آوری داده شده است. جامعه آماری مورد تحقیق ۳۱۴۲ نفر در نظر گرفته شده که از این تعداد بر اساس فرمول کوکران ۱۴۰ نفر به عنوان نمونه و به کمک روش نمونه‌گیری طبقه‌ای با انتساب متناسب انتخاب گردیدند. به منظور اطمینان از روایی پرسشنامه، پرسشنامه طراحی شده به همراه اهداف تحقیق در

بر اساس پژوهشی که توسط Nazari (2011) و Nooghabi & Iravani تحت عنوان «تجزیه و تحلیل توصیفی برخی از عوامل مؤثر بر موفقیت تعاونی‌های کشاورزی» انجام شد به این نتیجه رسیدند که عوامل حمایت سیاسی، اقتصادی، شرایط اجتماعی، آماده بودن زیرساخت‌ها، سیاست‌های دولت و بازاریابی خوب از عوامل مؤثر بر موفقیت تعاونی‌های کشاورزی می‌باشند.

Maghsoudi & Davodi (2011) در تحقیقی با عنوان «راهبردهای توسعه کارآفرینی در تعاونی‌های کشاورزی ایران» به این نتیجه رسیدند که عوامل آموزشی، انگیزشی، سرمایه‌گذاری، نوآوری، حمایتی، مشارکتی و زیرساختی از عواملی می‌باشند که توسعه کارآفرینی در تعاونی‌های تولید کشاورزی را تحت تأثیر قرار می‌دهند.

بر اساس پژوهشی که توسط Azizi et al. (2010) تحت عنوان «عوامل تأثیرگذار بر توسعه آموزش کارآفرینی در مراکز آموزشی علمی - کاربردی کشاورزی» صورت گرفت نتایج ضریب همبستگی نشان داد که میان عوامل اقتصادی، اجتماعی، فنی، قانونی، مدیریتی و نظرات دانشجویان در مورد آموزش کارآفرینی رابطه وجود دارد.

رکن‌الدین افتخاری و همکاران در سال ۱۳۸۸ در مطالعه خود تحت عنوان «بررسی عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی کشاورزی مناطق روستایی» به این نتیجه رسیدند که عوامل اقتصادی از اهمیت زیادی در توسعه کارآفرینی در مناطق روستایی برخوردار هستند.

اهداف تحقیق

هدف کلی این تحقیق شناسایی عوامل مؤثر بر توسعه مهارت‌های کارآفرینی در تعاونی‌های زنان

اختیار اساتید گروه ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات و کارشناسان سازمان تعاون روستایی قرار گرفت پس از دریافت نقطه نظرات و پیشنهادهای، اصلاحات لازم به عمل آمد و اطمینان حاصل شد که سؤالات مطرح شده قابلیت اندازه‌گیری خصوصیات مورد نظر

در تحقیق را دارا می‌باشند و روایی پرسشنامه مورد تأیید قرار گرفت. به منظور سنجیدن اعتبار ابزار تحقیق، به وسیله آزمون مقدماتی (pre) تعداد ۳۰ پرسشنامه تکمیل گردید و ضریب آلفای کرونباخ برای بخش‌ها مختلف پرسشنامه به شرح جدول ۱ می‌باشد.

جدول ۱- ضریب آلفای کرونباخ بخش‌های مختلف پرسشنامه

بخش‌های پرسشنامه	تعداد گویه	ضریب آلفای کرونباخ
توسعه مهارت‌های کارآفرینی	۲۷	۰/۹۷
عوامل روان‌شناختی	۱۱	۰/۹۴
عوامل آموزشی	۱۴	۰/۹۳
عوامل اقتصادی	۱۱	۰/۸۱
عوامل اجتماعی - فرهنگی	۹	۰/۸۲
عوامل مدیریتی	۶	۰/۸۱
عوامل سیاست‌گذاری	۱۰	۰/۷۸
عوامل فنی	۵	۰/۸۶

متغیر وابسته در این تحقیق توسعه مهارت‌های کارآفرینی در تعاونی‌های زنان روستایی استان فارس در سه سطح فردی، مدیریتی و فنی با ۲۷ گویه می‌باشد که در قالب طیف لیکرت سنجیده شد. متغیرهای مستقل تحقیق شامل: ویژگی‌های فردی، عوامل روان‌شناختی، آموزشی، اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی، مدیریتی، سیاست‌گذاری و فنی می‌باشند. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده از نرم‌افزار SPSS_{v16} استفاده شد. در آمار توصیفی به منظور دسته‌بندی گروه‌های آزمودنی از نظر صفات مختلف و توصیف ویژگی‌های جامعه آماری از جداول توزیع فراوانی، درصد فراوانی، درصد تجمعی، میانگین، میانه، نما، انحراف معیار و ضریب‌تغییرات و در آمار استنباطی برای تعیین نوع و میزان رابطه متغیرهای مستقل و وابسته از ضرایب

همبستگی و تحلیل رگرسیون چند متغیره گام‌به‌گام و آزمون‌های t و F بهره گرفته شده است.

یافته‌ها

بررسی ویژگی‌های فردی

با توجه به نتایج به دست آمده متوسط سن افراد مورد مطالعه در این تحقیق ۳۳/۵ سال می‌باشد. جوان‌ترین آن‌ها ۱۷ سال و مسن‌ترین آن‌ها ۵۴ سال سن داشته‌اند ضمن اینکه حدود ۴۰ درصد اعضای تعاونی با بیشترین فراوانی بین ۲۱ تا ۳۰ سال سن دارند. اکثر افراد مورد مطالعه را اعضای متأهل حدود (۶۸درصد) تشکیل داده‌اند. ضمن اینکه ۲۳/۴ درصد اعضای مجرد، ۵/۸ درصد سرپرست خانوار (بیوه) و ۲/۹ درصد مطلقه بوده‌اند. حدود ۳۸ درصد از اعضای با فراوانی ۵۱ نفر از کل اعضای دارای مدرک دیپلم هستند که بیشترین فراوانی را دارا بوده‌اند. ۲۵/۹ درصد دارای مدرک تحصیلی زیر

برگزار نموده‌اند. همچنین حدود ۱۹/۴ درصد از تعاونی‌ها ۲ دوره آموزشی و ۶/۵ درصد از تعاونی‌ها ۳ دوره آموزشی در خصوص کارآفرینی برگزار نموده‌اند.

وضعیت توسعه مهارت‌های کارآفرینی تعاونی زنان روستایی استان فارس

به منظور شناخت وضعیت توسعه مهارت‌های کارآفرینی تعاونی‌های زنان روستایی استان فارس از ۲۷ گویه در قالب طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت استفاده شده است. یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که اکثریت افراد مورد مطالعه (۵۴/۱ درصد)، اعتقاد دارند وضعیت توسعه مهارت‌های کارآفرینی تعاونی‌های زنان روستایی استان فارس در حد کم می‌باشد. اولویت‌بندی گویه‌ها بر اساس ضریب تغییرات طبق جدول شماره ۲ نشان می‌دهد که بیشترین میزان توسعه مهارت‌های کارآفرینی تعاونی‌های زنان روستایی به ترتیب با ضریب تغییرات ۰/۲۸۲، ۰/۳۰۹، ۰/۳۳۱ شامل: انعطاف‌پذیری، مهارت در کار گروهی و مهارت در ارائه خدمات به مشتریان بوده است.

اولویت‌بندی توسعه مهارت‌های کارآفرینی

به‌طور کلی نتایج نشان داد که بیشترین میزان توسعه مهارت‌های کارآفرینی مربوط به «توسعه مهارت‌های فردی» و کمترین میزان توسعه مهارت‌های کارآفرینی مربوط به «توسعه مهارت‌های مدیریتی» بوده است (جدول ۳).

دیپلم، ۱۶/۳ درصد دارای سواد خواندن و نوشتن و ۴/۴ درصد نیز دارای مدرک تحصیلی لیسانس و بالاتر می‌باشند. ضمن اینکه ۱۵/۶ درصد اعضای مورد مطالعه بی‌سواد بوده‌اند. بیشترین سابقه عضویت اعضای (۴۵/۶ درصد) در تعاونی‌های مورد مطالعه، مربوط به طبقه ۱ تا ۴ سال بوده است. متوسط سابقه عضویت اعضای در تعاونی‌های زنان روستایی برابر ۵/۵ سال بوده است که کمترین سابقه ۱ سال و بیشترین سابقه ۱۶ سال بوده است. حدود ۷۸/۱ درصد اعضای تجربه راه‌اندازی کسب‌وکار مستقل را نداشته‌اند و حدود ۲۱/۹ درصد نیز عنوان نموده‌اند که تجربه راه‌اندازی کسب‌وکار مستقل را داشته‌اند. اکثر افراد مورد مطالعه (۸۳/۳ درصد) عضو عادی تعاونی زنان روستایی بوده‌اند و حدود ۱۶/۷ درصد نیز عضو هیئت‌مدیره بوده‌اند. بیشترین نوع فعالیت اعضای مورد مطالعه (۴۰/۴ درصد) در تعاونی‌های زنان روستایی، مربوط به فعالیت‌های چندمنظوره بوده است. همچنین حدود ۳۷/۵ درصد اعضای در فعالیت‌های خدماتی، ۱۶/۲ درصد در فعالیت‌های کشاورزی و ۵/۹ درصد در فعالیت‌های تولیدی تعاونی‌ها مشغول بوده‌اند. نتایج نشان داد که حدود ۷۷/۹ درصد از اعضای مورد مطالعه با بیشترین فراوانی اظهار داشته‌اند که در تعاونی آنان هیچ دوره آموزشی در خصوص کارآفرینی برگزار نشده است و حدود ۲۲/۱ درصد نیز عنوان داشته‌اند که در تعاونی آنان در خصوص کارآفرینی، دوره‌های آموزشی برگزار شده است. از مجموع تعاونی‌های که دوره‌های آموزشی در زمینه کارآفرینی برگزار نموده‌اند حدود ۷۴/۲ درصد از تعاونی‌ها با بیشترین فراوانی ۱ دوره آموزشی در خصوص کارآفرینی

جدول ۲- اولویت‌بندی مهارت‌های کارآفرینی اعضای تعاونی‌های زنان روستایی

اولویت	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	مهارت‌های کارآفرینی*
۱	۰/۲۸۲	۰/۸۹	۳/۱۵	انعطاف‌پذیری
۲	۰/۳۰۹	۱/۰۱	۳/۲۶	مهارت کار گروهی
۳	۰/۳۳۱	۱/۰۲	۳/۰۸	مهارت در ارائه خدمات به مشتریان
۴	۰/۳۴۶	۱/۰۲	۲/۹۴	مهارت در انتخاب نوع کسب‌وکار
۵	۰/۳۹۳	۱/۱۴	۲/۹۰	مقاومت و پشتکار
۶	۰/۴۰۷	۱/۰۱	۲/۴۸	مسئولیت‌پذیری
۷	۰/۴۱۲	۱/۱۷	۲/۸۴	مهارت در شناسایی و درک نیازها و برآورده نمودن آن‌ها
۸	۰/۴۱۲	۱/۱۰	۲/۶۷	مهارت در استفاده بهینه از منابع مالی و فیزیکی
۹	۰/۴۲۰	۱/۱۳	۲/۶۹	خود اتکالی
۱۰	۰/۴۲۳	۱/۱۴	۲/۶۹	توانایی رهبری
۱۱	۰/۴۳۴	۱/۰۳	۲/۳۷	توانایی تشخیص و استفاده از فرصت‌های جدید بازار
۱۲	۰/۴۳۸	۱/۱۴	۲/۶۰	کنترل و نظم درونی
۱۳	۰/۴۴۱	۱/۲۰	۲/۷۲	توانایی اداره تغییر
۱۴	۰/۴۴۶	۱/۱۲	۲/۵۱	نوآوری
۱۵	۰/۴۴۸	۱/۰۰	۲/۲۳	توانایی ارائه راه‌حل‌های نوآورانه در مقابله با چالش‌ها
۱۶	۰/۴۴۹	۰/۹۴	۲/۰۹	مهارت در شناسایی و تولید محصولات جدید
۱۷	۰/۴۵۵	۱/۰۳	۲/۲۶	مهارت در برنامه‌ریزی و هدف‌گذاری
۱۸	۰/۴۶۸	۰/۹۶	۲/۰۵	مهارت راه‌اندازی فعالیت کارآفرینانه
۱۹	۰/۴۷۰	۰/۹۵	۲/۰۲	مهارت در ارائه روش جدید در فرآیند تولید
۲۰	۰/۴۷۴	۰/۹۲	۱/۹۴	مهارت کار با کامپیوتر
۲۱	۰/۴۸۲	۱/۰۷	۲/۲۲	آشنایی با اینترنت
۲۲	۰/۴۸۴	۰/۹۵	۱/۹۶	مهارت در چانه‌زنی برای فروش و بازاریابی محصولات
۲۳	۰/۴۸۶	۱/۰۸	۲/۲۲	مهارت در مکاتبات اداری موردنیاز برای اخذ وام و فروش
۲۴	۰/۵۰۰	۱/۰۴	۲/۰۸	اعتمادبه‌نفس
۲۵	۰/۵۰۲	۰/۹۱	۱/۸۱	مهارت در انجام محاسبات مالی و حساب سود و زیان
۲۶	۰/۵۲۳	۰/۹۳	۱/۷۸	مهارت در رقابت با رقبای موفقیت
۲۷	۰/۵۲۹	۱/۰۰	۱/۸۹	ریسک‌پذیری در فعالیت‌های تولیدی

* طیف لیکرت: خیلی کم = ۱ کم = ۲ زیاد = ۴ خیلی زیاد = ۵

جدول ۳- اولویت‌بندی مهارت‌های کارآفرینی اعضای تعاونی‌های زنان روستایی

اولویت	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	توسعه مهارت‌های کارآفرینی*
۱	۰/۳۳۲	۰/۸۷	۲/۶۲	توسعه مهارت‌های فردی
۲	۰/۳۵۶	۰/۷۳	۲/۰۵	توسعه مهارت‌های فنی
۳	۰/۴۰۹	۰/۸۴	۲/۰۵	توسعه مهارت‌های مدیریتی

* طیف لیکرت: خیلی کم = ۱ کم = ۲ زیاد = ۴ خیلی زیاد = ۵

عوامل مؤثر در توسعه مهارت‌های کارآفرینی

عوامل روان‌شناختی

به‌منظور شناخت میزان تأثیرگذاری عوامل روان‌شناختی در توسعه مهارت‌های کارآفرینی در تعاونی‌های زنان روستایی استان فارس از ۱۱ گویه در قالب طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت استفاده شده است. یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که اکثریت افراد مورد مطالعه (۵۹/۶ درصد)، اعتقاد دارند که میزان تأثیر عوامل روان‌شناختی در توسعه مهارت‌های کارآفرینی در تعاونی‌های زنان روستایی استان

فارس در حد زیاد می‌باشد. اولویت‌بندی گویه‌ها بر اساس ضریب‌تغییرات طبق جدول شماره ۴ نشان می‌دهد که به ترتیب اولویت؛ اعتمادبه‌نفس و خودباوری (۰/۲۴۶)، نوآور بودن (۰/۲۵۱) و توانایی ریسک‌پذیری (۰/۲۵۳)، از مهم‌ترین عوامل روان‌شناختی تأثیرگذار در توسعه مهارت‌های کارآفرینی در بخش تعاونی‌های زنان روستایی می‌باشند.

جدول ۴- اولویت‌بندی عوامل روان‌شناختی مؤثر در توسعه مهارت‌های کارآفرینی اعضاء تعاونی‌های زنان روستایی

اولویت	ضریب‌تغییرات	انحراف‌معیار	میانگین	عوامل روان‌شناختی*
۱	۰/۲۴۶	۰/۹۶	۳/۸۹	اعتمادبه‌نفس و خودباوری
۲	۰/۲۵۱	۰/۸۵	۳/۳۸	نوآور بودن
۳	۰/۲۵۳	۰/۹۸	۳/۸۶	توانایی ریسک‌پذیری
۴	۰/۲۵۶	۰/۹۵	۳/۷۰	تحمل ابهام (قابلیت روبرویی با وقایع پیش‌بینی نشده)
۵	۰/۲۷۳	۰/۹۴	۳/۴۴	تمایل به خلاقیت
۹	۰/۲۸۹	۰/۹۶	۳/۳۲	انتقادپذیری
۷	۰/۲۹۶	۱/۰۳	۳/۴۷	نیاز به کسب موفقیت
۸	۰/۳۰۱	۰/۹۹	۳/۲۸	والدین کارآفرین
۹	۰/۳۰۵	۱/۰۲	۳/۳۴	تجربه قبلی کارآفرینی
۱۰	۰/۳۱۱	۱/۰۷	۳/۴۴	داشتن روحیه انجام کار گروهی
۱۱	۰/۳۱۳	۰/۹۷	۳/۰۹	ذهنیت مثبت افراد نسبت به کارآفرینی

* طیف لیکرت: خیلی کم= ۱ کم= ۲ زیاد= ۴ خیلی زیاد= ۵

عوامل آموزشی

به‌منظور شناخت میزان تأثیرگذاری عوامل آموزشی در توسعه مهارت‌های کارآفرینی در تعاونی‌های زنان روستایی استان فارس از ۱۴ گویه در قالب طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت استفاده شده است. یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که اکثریت افراد مورد مطالعه (۶۶/۷ درصد)، اعتقاد دارند که میزان تأثیرگذاری عوامل آموزشی در توسعه مهارت‌های

کارآفرینی در تعاونی‌های زنان روستایی استان فارس در حد زیاد می‌باشد. اولویت‌بندی گویه‌ها بر اساس ضریب‌تغییرات طبق جدول شماره ۵ نشان می‌دهد که به ترتیب اولویت؛ برگزاری کلاس‌های آموزشی (۰/۲۲۴)، آموزش مهارت‌های کارآفرینی (۰/۲۲۷) و ارائه مشاوره و راهنمایی‌های فنی و کارشناسی مناسب به اعضاء تعاونی‌ها در ارتباط با کارآفرینی (۰/۲۳۵)، از مهم‌ترین عوامل آموزشی

تأثیرگذار در توسعه مهارت‌های کارآفرینی در بخش تعاونی‌های زنان روستایی می‌باشند.

جدول ۵- اولویت‌بندی عوامل آموزشی مؤثر در توسعه مهارت‌های کارآفرینی اعضای تعاونی‌های زنان روستایی

اولویت	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	عوامل آموزشی*
۱	۰/۲۲۴	۰/۸۹	۳/۹۷	برگزاری کلاس‌های آموزشی
۲	۰/۲۲۷	۰/۹۲	۴/۰۴	آموزش مهارت‌های کارآفرینی
۳	۰/۲۳۵	۰/۹۶	۴/۰۸	ارائه مشاوره و راهنمایی‌های فنی و کارشناسی مناسب به اعضای تعاونی‌ها در ارتباط با کارآفرینی
۴	۰/۲۳۹	۰/۹۱	۳/۸۰	آموزش کارکنان و هیئت‌مدیره در تعاونی‌ها
۵	۰/۲۵۲	۰/۹۸	۳/۸۸	برگزاری جلساتی با حضور کارآفرینان برای بیان مشکلات آن‌ها و آموزش راه‌حل‌های مناسب جهت مقابله با آن‌ها
۶	۰/۲۷۳	۰/۹۹	۳/۶۲	استفاده از کارآفرینان برتر و موفق جهت تدریس برخی از مهارت‌های کارآفرینی
۷	۰/۲۷۶	۱/۰۶	۳/۸۳	ایجاد مراکز رشد کارآفرینی جهت راهنمایی و مشاوره اعضای
۸	۰/۲۸۸	۱/۰۳	۳/۵۷	بازدید از تعاونی‌های برتر
۹	۰/۳۲۵	۱/۰۰	۳/۰۷	دسترسی کافی به کامپیوتر و اینترنت
۱۰	۰/۳۳۴	۱/۲۶	۳/۷۷	استفاده از رسانه‌ها و نشریات ترویجی در زمینه کارآفرینی
۱۱	۰/۳۳۴	۱/۲۸	۲/۸۳	تدوین سرفصل متناسب با بازار کار
۱۲	۰/۳۳۴	۱/۱۲	۳/۳۵	آموزش در زمینه ماهیت، اهداف، کارکردها و ویژگی‌های تعاونی
۱۳	۰/۳۸۰	۱/۱۴	۳/۰۰	مناسب بودن فضا و امکانات آموزشی
۱۴	۰/۳۹۶	۱/۲۳	۳/۱۰	توانمندی اعضای تعاونی‌ها در به‌کارگیری فناوری‌های اطلاعاتی مانند اینترنت

* طیف لیکرت: خیلی کم=۱ کم=۲ زیاد=۴ خیلی زیاد=۵

عوامل اقتصادی

به‌منظور شناخت میزان تأثیرگذاری عوامل اقتصادی در توسعه مهارت‌های کارآفرینی در تعاونی‌های زنان روستایی استان فارس از ۱۱ گویه در قالب طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت استفاده شده است. یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که اکثریت افراد مورد مطالعه (۶۸/۹ درصد)، اعتقاد دارند که میزان تأثیرگذاری عوامل اقتصادی در توسعه مهارت‌های کارآفرینی در تعاونی‌های زنان روستایی استان فارس در حد زیاد می‌باشد.

اولویت‌بندی گویه‌ها بر اساس ضریب تغییرات طبق جدول شماره ۶ نشان می‌دهد که به ترتیب اولویت؛ میزان دسترسی به سرمایه و اعتبارات (۰/۲۱۳)، استقلال مالی (۰/۲۱۷) و حمایت‌های مالی از فعالیت‌های تعاونی‌های زنان (۰/۲۳۲)، از مهم‌ترین عوامل اقتصادی تأثیرگذار در توسعه مهارت‌های کارآفرینی در بخش تعاونی‌های زنان روستایی می‌باشند.

جدول ۶- اولویت‌بندی عوامل اقتصادی مؤثر در توسعه مهارت‌های کارآفرینی اعضای تعاونی‌های زنان روستایی

اولویت	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	عوامل اقتصادی*
۱	۰/۲۱۳	۰/۸۸	۴/۱۳	میزان دسترسی به سرمایه و اعتبارات
۲	۰/۲۱۷	۰/۸۸	۴/۰۴	استقلال مالی
۳	۰/۲۳۲	۰/۹۰	۳/۸۸	حمایت‌های مالی از فعالیت‌های تعاونی‌های زنان
۴	۰/۲۴۲	۰/۹۹	۴/۰۸	میزان رضایت از درآمد حاصل از کار
۵	۰/۲۶۷	۰/۹۳	۳/۴۸	ثبات و امنیت شغلی
۶	۰/۲۸۰	۱/۰۵	۳/۷۵	تخصیص وام‌های کم‌بهره
۷	۰/۲۸۴	۰/۹۶	۳/۳۸	افزایش تولید
۸	۰/۲۹۵	۱/۱۴	۳/۸۶	آگاهی از وضعیت اقتصادی بازار
۹	۰/۳۰۳	۱/۱۳	۳/۷۲	وجود بازار رقابتی
۱۰	۰/۳۱۹	۱/۰۳	۳/۲۲	قوانین شفاف اقتصادی و مالیاتی تعاونی‌ها
۱۱	۰/۳۳۳	۱/۱۶	۳/۴۸	پشتوانه مالی خانوادگی

* طیف لیکرت: خیلی کم = ۱ کم = ۲ زیاد = ۴ خیلی زیاد = ۵

عوامل اجتماعی - فرهنگی

به منظور شناخت میزان تأثیرگذاری عوامل اجتماعی - فرهنگی در توسعه مهارت‌های کارآفرینی در تعاونی‌های زنان روستایی استان فارس از ۹ گویه در قالب طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت استفاده شده است.

یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که اکثریت افراد مورد مطالعه (۶۴/۴ درصد)، اعتقاد دارند که میزان تأثیرگذاری عوامل اجتماعی - فرهنگی در توسعه مهارت‌های کارآفرینی در تعاونی‌های زنان روستایی استان فارس در حد زیاد می‌باشد.

جدول ۷- اولویت‌بندی عوامل اجتماعی - فرهنگی مؤثر در توسعه مهارت‌های کارآفرینی اعضای تعاونی‌های زنان روستایی

اولویت	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	عوامل اجتماعی - فرهنگی*
۱	۰/۲۵۶	۱/۰۳	۴/۰۲	میزان مشارکت اعضای در تصمیم‌گیری‌های تعاونی
۲	۰/۲۶۰	۱/۰۴	۳/۹۹	باور مردان در مورد توان مدیریتی زنان
۳	۰/۲۶۶	۱/۰۳	۳/۸۶	ارزش‌ها و باورهای جامعه
۴	۰/۲۹۱	۰/۹۹	۳/۴۰	باور مردم در مورد فعالیت‌های خارج از منزل زنان
۵	۰/۲۹۴	۱/۰۷	۳/۶۳	نگرش موافق اطرافیان به کارآفرینی
۶	۰/۳۰۰	۱/۰۳	۳/۴۲	قوانین و هنجارهای موجود در تعاونی‌ها
۷	۰/۳۰۱	۱/۱۴	۳/۸۰	عرف و آداب و رسوم خانواده‌ها
۸	۰/۳۰۲	۱/۰۳	۳/۰۴	آگاهی از اهداف، فلسفه و ماهیت تعاونی‌ها
۹	۰/۳۶۷	۱/۱۷	۳/۱۸	وجود بستر فرهنگی مناسب برای ارتقاء روحیه همکاری

* طیف لیکرت: خیلی کم = ۱ کم = ۲ زیاد = ۴ خیلی زیاد = ۵

است. یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که اکثریت افراد مورد مطالعه (۵۶/۶ درصد)، اعتقاد دارند که میزان تأثیرگذاری عوامل مدیریتی در توسعه مهارت‌های کارآفرینی در تعاونی‌های زنان روستایی استان فارس در حد زیاد می‌باشد. اولویت‌بندی گویه‌ها بر اساس ضریب تغییرات طبق جدول شماره ۸ نشان می‌دهد که به ترتیب اولویت؛ آشنایی مدیر با اصول مدیریت و قوانین تعاونی‌ها (۰/۲۰۸)، مدیریت کارآمد تعاونی‌ها (۰/۲۲۸) و استفاده از تجارب تعاونی‌های دیگر (۰/۲۴۳) از مهم‌ترین عوامل مدیریتی تأثیرگذار در توسعه مهارت‌های کارآفرینی در بخش تعاونی‌های زنان روستایی می‌باشند.

اولویت‌بندی گویه‌ها بر اساس ضریب تغییرات طبق جدول ۷ نشان می‌دهد که به ترتیب اولویت؛ میزان مشارکت اعضاء در تصمیم‌گیری‌های تعاونی (۰/۲۵۶)، باور مردان در مورد توان مدیریتی زنان (۰/۲۶۰) و ارزش‌ها و باورهای جامعه (۰/۲۶۶) از مهم‌ترین عوامل اجتماعی - فرهنگی تأثیرگذار در توسعه مهارت‌های کارآفرینی در بخش تعاونی‌های زنان روستایی می‌باشند.

عوامل مدیریتی

به‌منظور شناخت میزان تأثیرگذاری عوامل مدیریتی در توسعه مهارت‌های کارآفرینی در تعاونی‌های زنان روستایی استان فارس از ۶ گویه در قالب طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت استفاده شده

جدول ۸- اولویت‌بندی عوامل مدیریتی مؤثر در توسعه مهارت‌های کارآفرینی اعضاء تعاونی‌های زنان روستایی

اولویت	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	عوامل مدیریتی*
۱	۰/۲۰۸	۰/۸۸	۴/۲۳	آشنایی مدیر با اصول مدیریت و قوانین تعاونی‌ها
۲	۰/۲۲۸	۰/۹۴	۴/۱۱	مدیریت کارآمد تعاونی‌ها
۳	۰/۲۴۳	۰/۹۷	۳/۹۸	استفاده از تجارب تعاونی‌های دیگر
۴	۰/۳۱۳	۱/۰۳	۳/۲۹	انگیزه مدیر جهت مشارکت اعضاء در تعاونی
۵	۰/۳۳۹	۱/۱۷	۳/۴۵	توانایی مدیر در بهره‌گیری از تمامی امکانات
۶	۰/۳۶۴	۱/۱۸	۳/۲۴	دوام و ثبات مدیریت تعاونی‌ها

* طیف لیکرت: خیلی کم = ۱ کم = ۲ زیاد = ۴ خیلی زیاد = ۵

در توسعه مهارت‌های کارآفرینی در تعاونی‌های زنان روستایی استان فارس در حد زیاد می‌باشد. اولویت‌بندی گویه‌ها بر اساس ضریب تغییرات طبق جدول شماره ۹ نشان می‌دهد که به ترتیب اولویت؛ حمایت از نوآوران در ارائه طرح‌های نوین کارآفرینانه (۰/۲۰۶)، معافیت‌های مالیاتی برای تعاونی‌ها (۰/۲۲۲) و اصلاح قوانین و مقررات دست و پاگیر برای اخذ وام‌های بانکی (۰/۲۳۰) از

عوامل سیاست‌گذاری

به‌منظور شناخت میزان تأثیرگذاری عوامل سیاست‌گذاری در توسعه مهارت‌های کارآفرینی در تعاونی‌های زنان روستایی استان فارس از ۱۰ گویه در قالب طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت استفاده شده است. یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که اکثریت افراد مورد مطالعه (۵۷/۸ درصد)، اعتقاد دارند که میزان تأثیرگذاری عوامل سیاست‌گذاری

مهم‌ترین عوامل سیاست‌گذاری تأثیرگذار در توسعه مهارت‌های کارآفرینی در بخش تعاونی‌های زنان روستایی می‌باشند.

جدول ۹- اولویت‌بندی عوامل سیاست‌گذاری مؤثر در توسعه مهارت‌های کارآفرینی اعضای تعاونی‌های زنان روستایی

اولویت	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	عوامل سیاست‌گذاری*
۱	۰/۲۰۶	۰/۸۹	۴/۳۲	حمایت از نوآوران در ارائه طرح‌های نوین کارآفرینانه
۲	۰/۲۲۲	۰/۸۲	۳/۶۸	معافیت‌های مالیاتی برای تعاونی‌ها
۳	۰/۲۳۰	۰/۹۲	۳/۹۹	اصلاح قوانین و مقررات دست و پاگیر برای اخذ وام‌های بانکی
۴	۰/۲۵۴	۰/۹۷	۳/۸۱	حذف و کاهش محدودیت‌ها و موانع کارآفرینی از طرف دولت
۵	۰/۲۸۱	۰/۹۳	۳/۳۰	حمایت از پژوهش‌ها و تحقیقات مرتبط با کارآفرینی
۶	۰/۳۱۲	۱/۰۷	۳/۴۳	اعطای مشوق‌های دولتی به تعاونی‌ها از طرف دولت
۷	۰/۳۳۷	۱/۱۸	۳/۵۰	تدوین و تصویب قوانین موردنیاز تعاونی‌ها از طرف دولت
۸	۰/۳۶۰	۱/۱۸	۳/۲۷	اصلاح قوانین و مقررات بر مبنای سیاست‌های خصوصی‌سازی و واگذاری امور تصدی‌گری از طرف دولت
۹	۰/۳۸۶	۱/۱۶	۳/۰۰	سیاست ترغیب و تشویق به کارآفرینی از سوی دولت
۱۰	۰/۴۱۸	۱/۲۱	۲/۸۹	کاهش مراحل اداری تأسیس و اداره تعاونی‌ها

* طیف لیکرت: خیلی کم = ۱ کم = ۲ زیاد = ۴ خیلی زیاد = ۵

عوامل فنی

زنان روستایی استان فارس از ۵ گویه در قالب طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت استفاده شده است.

به‌منظور شناخت میزان تأثیرگذاری عوامل فنی در توسعه مهارت‌های کارآفرینی در تعاونی‌های

جدول ۱۰- اولویت‌بندی عوامل فنی مؤثر در توسعه مهارت‌های کارآفرینی اعضای تعاونی‌های زنان روستایی

اولویت	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	عوامل فنی*
۱	۰/۱۸۸	۰/۷۹	۴/۱۹	ارتقاء دانش فنی شرکت‌های تعاونی زنان
۲	۰/۲۳۱	۰/۹۳	۴/۰۱	ایجاد تجهیزات و امکانات مناسب برای شکل‌گیری ایده
۳	۰/۲۴۸	۰/۹۲	۳/۷۰	تأمین امکانات و تجهیزات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری
۴	۰/۳۴۱	۱/۱۱	۳/۲۵	تأمین امکانات زیربنایی موردنیاز استقرار تعاونی‌ها
۵	۰/۴۱۱	۱/۱۸	۲/۸۷	امکان دسترسی اعضای به فناوری اطلاعات و ارتباطات مانند اینترنت

* طیف لیکرت: خیلی کم = ۱ کم = ۲ زیاد = ۴ خیلی زیاد = ۵

فارس را در حد متوسط و زیاد ارزیابی نموده‌اند. اولویت بندی گویه‌ها بر اساس ضریب تغییرات طبق جدول ۱۰ نشان می‌دهد که به ترتیب اولویت؛ ارتقاء دانش فنی شرکت‌های تعاونی زنان (۰/۱۸۸)،

یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که حدود (۸۰ درصد) از افراد مورد مطالعه میزان تأثیرگذاری عوامل روان‌شناختی در توسعه مهارت‌های کارآفرینی در تعاونی‌های زنان روستایی استان

کارآفرینی در سطح ۹۹ درصد رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. همچنین رابطه بین متغیرهای عوامل مدیریتی و عوامل فنی با متغیر توسعه مهارت‌های کارآفرینی در سطح ۹۹ درصد رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. همچنین نتایج تحقیق نشان داد که بین متغیر سن و متغیر توسعه مهارت‌های کارآفرینی رابطه معکوس و معنی‌داری در سطح ۹۵ درصد وجود دارد. ضمن اینکه بین سابقه عضویت در تعاونی و دفعات شرکت در دوره آموزش کارآفرینی با متغیر توسعه مهارت‌های کارآفرینی رابطه معنی‌داری مشاهده نگردید. نتیجه ضریب همبستگی اسپیرمن نیز نشان می‌دهد بین سطح تحصیلات با متغیر وابسته توسعه مهارت‌های کارآفرینی در سطح ۹۹ درصد رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد.

ایجاد تجهیزات و امکانات مناسب برای شکل‌گیری ایده (۰/۲۳۱) و تأمین امکانات و تجهیزات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری (۰/۲۴۸) از مهم‌ترین عوامل فنی تأثیرگذار در توسعه مهارت‌های کارآفرینی در بخش تعاونی‌های زنان روستایی می‌باشند.

بررسی رابطه بین متغیرهای تحقیق و توسعه مهارت‌های کارآفرینی

برای آزمون فرضیات تحقیق از ضرایب همبستگی پیرسون و اسپیرمن، آزمون t و F استفاده گردید. همان‌طور که نتایج ضریب همبستگی پیرسون در جدول ۱۱ نشان می‌دهد بین متغیرهای عوامل روان‌شناختی، عوامل آموزشی، عوامل اقتصادی، عوامل اجتماعی - فرهنگی و عوامل سیاست‌گذاری با متغیر توسعه مهارت‌های

جدول ۱۱- همبستگی بین متغیرهای تحقیق با توسعه مهارت‌های کارآفرینی

متغیرهای تحقیق	نوع همبستگی	ضریب همبستگی (r)	سطح معنی‌داری (p)
سن	پیرسون	-۰/۲۰۲*	۰/۰۲۱
سابقه عضویت در تعاونی	پیرسون	-۰/۰۸۳	۰/۳۴۸
دفعات شرکت در دوره آموزش کارآفرینی	پیرسون	۰/۰۳۸	۰/۸۴۰
عوامل روان‌شناختی	پیرسون	۰/۵۲۳**	۰/۰۰۰
عوامل آموزشی	پیرسون	۰/۶۲۳**	۰/۰۰۰
عوامل اقتصادی	پیرسون	۰/۵۷۹**	۰/۰۰۰
عوامل اجتماعی - فرهنگی	پیرسون	۰/۴۰۰**	۰/۰۰۰
عوامل مدیریتی	پیرسون	۰/۲۱۸*	۰/۰۱۳
عوامل سیاست‌گذاری	پیرسون	۰/۲۷۷**	۰/۰۰۲
عوامل فنی	پیرسون	۰/۲۰۹*	۰/۰۱۸
سطح تحصیلات	اسپیرمن	۰/۲۶۰**	۰/۰۰۳

p < ۰/۰۱ : **

p < ۰/۰۵ : *

تعاونی‌های روستایی شامل؛ وضعیت تأهل، تجربه راه‌اندازی کسب‌وکار جدید، نوع عضویت در

به‌منظور مقایسه میزان مهارت‌های کارآفرینی پاسخگویان بر اساس ویژگی‌های شخصی اعضاء

کارآفرینی در سطح ۵ درصد خطا اختلاف معنی داری وجود دارد. ولی بین وضعیت تأهل و نیز نوع عضویت اعضا از نظر میزان توسعه مهارت‌های کارآفرینی در سطح ۵ درصد خطا اختلاف معنی داری وجود ندارد.

تعاونی و شرکت در دوره‌های آموزشی کارآفرینی از آزمون t-test استفاده شده است. نتایج حاصل از جدول ۱۲ نشان می‌دهد که بین تجربه راه‌اندازی کسب‌وکار جدید و نیز شرکت در دوره‌های آموزشی کارآفرینی بر اساس توسعه مهارت‌های

جدول ۱۲- اثر ویژگی‌های شخصی بر توسعه مهارت‌های کارآفرینی (آزمون t)

متغیر	سطوح تغییر	تعداد	میانگین	انحراف معیار	مقدار t	سطح معنی داری
وضعیت تأهل	مجرد	۳۰	۶۶/۸۶	۱۲/۴۰	۰/۱۳۴	۰/۸۹۴
	متأهل	۸۸	۶۶/۳۲	۲۰/۷۲		
تجربه راه‌اندازی کسب‌وکار جدید	بلی	۲۹	۷۶/۲۴	۲۷/۷۹	۲/۳۸	۰/۰۲۳*
	خیر	۱۰۲	۶۳/۵۰	۱۳/۴۵		
نوع عضویت در تعاونی	عادی	۱۱۰	۶۶/۷۲	۱۸/۴۹	۰/۲۹۰	۰/۷۷۲
	هیئت‌مدیره	۲۱	۶۵/۴۷	۱۵/۶۹		
شرکت در دوره‌های آموزشی	بلی	۳۳	۷۴/۸۱	۲۶/۵۵	۲/۳۷	۰/۰۲۳*
	خیر	۱۰۰	۶۳/۳۹	۱۳/۴۵		

*: $p < 0.05$ **: $p < 0.01$

میزان توسعه مهارت‌های کارآفرینی و نوع فعالیت شرکت‌های تعاونی در سطح ۵ درصد خطا اختلاف معنی داری وجود ندارد یعنی نوع فعالیت شرکت تعاونی بر توسعه مهارت‌های کارآفرینی اعضا تأثیرگذار نبوده است (جدول ۱۳).

همچنین برای تعیین اختلاف معنی داری بین میزان توسعه مهارت‌های کارآفرینی بر اساس نوع فعالیت شرکت‌های تعاونی (کشاورزی، تولیدی، خدماتی و چندمنظوره) از آزمون F (تحلیل واریانس یک‌طرفه) استفاده شد. نتایج نشان داد بین

جدول ۱۳- اثر نوع فعالیت شرکت تعاونی در توسعه مهارت‌های کارآفرینی (آزمون F)

منبع تغییرات	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	مقدار F	سطح معنی داری
بین گروه‌ها (a)	۱۰۱۱/۷۷	۳	۳۳۷/۲۵		
داخل گروه‌ها (e)	۴۱۱۷۳/۴۲	۱۲۶	۳۲۶/۷۷	۱/۰۳۲	۰/۳۸۱
کل	۴۲۱۸۵/۲۰	۱۲۹			

گام‌به‌گام استفاده شده است که چهار متغیر وارد معادله رگرسیون گردیدند. بر اساس یافته‌های موجود عوامل آموزشی، عوامل روان‌شناختی، عوامل مدیریتی و عوامل اقتصادی حدود ۵۰ درصد از

نتایج رگرسیون چند متغیره

در تحقیق حاضر برای بررسی تأثیر متغیرهای مستقل تحقیق بر متغیر وابسته توسعه مهارت‌های کارآفرینی از رگرسیون چند متغیره با روش

تغییرات متغیر وابسته توسعه مهارت‌های کارآفرینی

را تبیین نموده‌اند.

جدول ۱۴- خلاصه مراحل مختلف ورود متغیرهای مستقل تحقیق بر توسعه مهارت‌های کارآفرینی

گام	متغیرها	R	R square	Adj square	Std
۱	عوامل آموزشی	۰/۶۳۳	۰/۴۰۱	۰/۳۹۵	۱۵/۳۶
۲	عوامل روان‌شناختی	۰/۶۷۹	۰/۴۶۱	۰/۴۵۰	۱۴/۶۵
۳	عوامل مدیریتی	۰/۶۹۶	۰/۴۸۴	۰/۴۶۸	۱۴/۴۰
۴	عوامل اقتصادی	۰/۷۲۲	۰/۵۲۱	۰/۵۰۲	۱۳/۹۴

جدول ۱۵- ضرایب متغیرهای وارد شده به معادله رگرسیون چند متغیره

متغیر	B	B اشتباه استاندارد	Beta	T	Sig
عوامل آموزشی عوامل	۰/۷۷۲	۰/۲۰۳	۰/۴۲۰	۳/۷۹	۰/۰۰۰
روان‌شناختی	۰/۴۷۵	۰/۲۴۴	۰/۱۷۷	۱/۹۴	۰/۰۵۴
عوامل مدیریتی	۱/۲۹	۰/۴۰۳	۰/۲۹۷	۳/۲۰	۰/۰۰۲
عوامل اقتصادی	۰/۹۲۷	۰/۳۳۵	۰/۳۶۱	۲/۷۶	۰/۰۰۷
عدد ثابت	-۰/۰۳۲	۹/۰۰	-	-۰/۰۰۴	۰/۹۹۷

معکوس و معنی‌داری وجود دارد. Elfitasari (2010) در تحقیق خود به این نتیجه دست‌یافت. نتایج ضریب همبستگی اسپیرمن بین دو متغیر سطح تحصیلات و توسعه مهارت‌های کارآفرینی تعاونی‌های زنان روستایی نشانگر آن است که بین دو متغیر مذکور در سطح ۱ درصد خطا رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. (Elfitasari (2010), Govindasamy (2010) در تحقیقات خود به این نتیجه رسیدند.

نتایج حاصل از ضریب همبستگی پیرسون بین دو متغیر عوامل آموزشی و توسعه مهارت‌های کارآفرینی تعاونی‌های زنان روستایی نشانگر آن است که بین دو متغیر مذکور در سطح ۱ درصد خطا رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. Lashgarara et al. (2011), Malek -Mohammadi et al. (2011), Maghsoudi & Davodi (2011), Hosseini & Ahmadi (2011), Parvin et al. (2012) در تحقیقات خود به این نتیجه رسیدند.

ضریب همبستگی چندگانه (R) و ضریب تعیین تعدیل شده (R^2_{Adj}) در گام چهارم این تحلیل به ترتیب برابر با ۰/۷۲ و ۰/۵۰ است که نشان می‌دهد ۵۰ درصد تغییرات متغیر وابسته (توسعه مهارت‌های کارآفرینی) توسط چهار متغیر عوامل آموزشی، عوامل روان‌شناختی، عوامل مدیریتی و عوامل اقتصادی تبیین می‌شود. متغیر عوامل آموزشی با دارا بودن بیشترین مقدار بنا از اهمیت بیشتری نسبت به دیگر متغیرها در توسعه مهارت‌های کارآفرینی برخوردار است؛ بنابراین معادله خط رگرسیون بر اساس β به شرح زیر می‌باشد.

$$Y = 0.42 X_3 + 0.17 X_2 + 0.29 X_6 + 0.36 X_4$$

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج حاصل از ضریب همبستگی پیرسون بین دو متغیر سن و توسعه مهارت‌های کارآفرینی تعاونی‌های زنان روستایی نشانگر آن است که بین دو متغیر مذکور در سطح ۵ درصد خطا رابطه

همچنین گویه های اعتماد به نفس و خودباوری، نوآور بودن و توانایی ریسک‌پذیری، به ترتیب اولویت از مهم‌ترین عوامل روان‌شناختی مؤثر در توسعه مهارت‌های کارآفرینی تعاونی‌های زنان روستایی می‌باشند. (Okafor & Mord (2010), Hosseini & Ahmadi (2011), در تحقیقات خود به این نتیجه رسیدند.

با توجه به نتایج اولویت‌بندی عوامل مدیریتی مهم‌ترین گویه‌ها آشنایی مدیر با اصول مدیریت و قوانین تعاونی‌ها، مدیریت کارآمد تعاونی‌ها و استفاده از تجارب تعاونی‌های دیگر می‌باشند.

(Afza et al. (2010), Azizi et al. (2010) در تحقیقات خود به این نتیجه رسیدند.

مهم‌ترین گویه‌های عوامل اقتصادی به ترتیب اولویت؛ میزان دسترسی به سرمایه و اعتبارات، استقلال مالی و حمایت‌های مالی از فعالیت‌های تعاونی‌های زنان، می‌باشند. (Jahanbani- Beshare et al. (2011) و در تحقیقات خود به این نتیجه رسیدند.

نتایج حاصل از آزمون t بیانگر آن است که بین تجربه راه‌اندازی کسب‌وکار جدید و نیز شرکت در دوره‌های آموزش کارآفرینی و توسعه مهارت‌های کارآفرینی در سطح ۵ درصد خطا اختلاف معنی‌داری وجود دارد. (Govindasamy (2010), Brinda - Kalyani & Dileep Afza et al. (2010) Kumar (2011) - در تحقیقات خود به این نتیجه دست یافتند.

همچنین بر اساس نتایج رگرسیونی عوامل آموزشی، عوامل روان‌شناختی، عوامل مدیریتی و عوامل اقتصادی حدود ۵۰ درصد از تغییرات متغیر وابسته توسعه مهارت‌های کارآفرینی را تبیین نموده‌اند.

نتایج حاصل از ضریب همبستگی پیرسون بین دو متغیر عوامل روان‌شناختی و توسعه مهارت‌های کارآفرینی تعاونی‌های زنان روستایی نشانگر آن است که بین دو متغیر مذکور در سطح ۱ درصد خطا رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. (Hosseini & Ahmadi (2011), Okafor & Mord (2010) در تحقیقات خود به این نتیجه رسیدند.

نتایج حاصل از ضریب همبستگی پیرسون بین دو متغیر عوامل مدیریتی و توسعه مهارت‌های کارآفرینی تعاونی‌های زنان روستایی نشانگر آن است که بین دو متغیر مذکور در سطح ۵ درصد خطا رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد.

(Afza et al. (2010), Azizi et al. (2010), Islam et al. (2011), Malek-ohammadi et al. (2011) در تحقیقات خود به این نتیجه رسیدند.

نتایج حاصل از ضریب همبستگی پیرسون بین دو متغیر عوامل اقتصادی و توسعه مهارت‌های کارآفرینی تعاونی‌های زنان روستایی نشانگر آن است که بین دو متغیر مذکور در سطح ۱ درصد خطا رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. (Afrin et al. (2008), Afza et al. (2010), Okafor & Mord (2010), Hosseini & Ahmadi (2011), Jahanbani- Beshare et al. (2011), Islam et al. (2011), Brinda - Kalyani & Dileep - Kumar (2011), Malek - Mohammadi et al. (2011), رکن‌الدین افتخاری و همکاران (۱۳۸۸) در تحقیقات خود به این نتیجه رسیدند.

همچنین اولویت‌بندی گویه‌ها نشان می‌دهد برگزاری کلاس‌های آموزشی، آموزش مهارت‌های کارآفرینی و ارائه مشاوره و راهنمایی‌های فنی و کارشناسی مناسب به اعضاء تعاونی‌ها در ارتباط با کارآفرینی، از مهم‌ترین عوامل آموزشی مؤثر در توسعه مهارت‌های کارآفرینی در تعاونی‌های زنان روستایی می‌باشند. (Lashgarara et al. (2011), Maghsoudi & Davodi (2011) در تحقیقات خود به این نتیجه رسیدند.

پیشنهادها

هر منطقه شناسایی و از محل کسب و کارهای آن‌ها در جهت بازدید سایر تعاونی‌ها استفاده گردد.

- با تأسیس بانک تعاون، پرداخت وام‌های کم‌بهره با نرخ سود متناسب در زمان کوتاه و اخذ وثیقه بانکی مطابق با شرایط و توان مالی اعضا و بازپرداخت طولانی ترجیحاً چند سال پس از فعالیت تعاونی‌ها بسته به نوع فعالیت‌ها و سوددهی آن‌ها و همچنین اختصاص سهمیه ویژه اعتباری به صورت الزام از محل تبصره‌های استانی، محلی و ملی که صرفاً مختص زنان روستایی کارآفرین باشد نسبت به رفع این بحران اقدام گردد. سازمان‌های متولی امور ترویج تعاون با ارائه تسهیلات و خدمات ویژه‌ای در فراهم ساختن منابع مالی برای زنان روستایی کارآفرین و بیمه سرمایه و تولیدات آنان به منظور رشد در شاخص‌های فروش، سود و بازار زنان روستایی، زمینه خوداشتغالی آنان را فراهم سازند. وزارت تعاون برای بهبود وضعیت مالی تعاونی‌ها با ارائه حمایت‌های مالی و خدمات مشاوره‌ای در زمینه مدیریت مالی، جذب سرمایه‌گذاران بخش خصوصی به سمت روستاها و حمایت مالی از صاحبان ایده‌های خلاق امکان رفع مشکلات تعاونی‌های کمتر موفق را فراهم آورد.

منابع و مأخذ

۱. پاسبان، ف. (۱۳۸۵). عوامل اقتصادی و اجتماعی مؤثر بر اشتغال زنان روستایی ایران (۱۳۴۷ تا ۱۳۸۱). *مجله اقتصاد کشاورزی و توسعه*، سال ۱۴، شماره ۵۳، بهار ۱۳۸۵، صفحات ۷۷-۱۰۷.
۲. دادفر، م. ۱۳۹۱. بررسی مشکلات تعاونی‌های زنان روستایی استان فارس مصاحبه، ۱۷ مرداد ۱۳۹۱.
۳. دانیالی، ت. (۱۳۸۵). زنان روستایی محور توسعه کشاورزی. *ماهنامه دام کشت و صنعت*، شماره ۱۰۲، صفحات ۵-۳.

- نسبت به برگزاری کلاس‌های آموزشی رسمی و غیررسمی به صورت منظم و مستمر بر اساس نیازهای آموزشی و مطابق با شرایط و علایق اعضا تعاونی‌ها توجه بیشتری مبذول گردد. آموزش‌ها ابتدا در زمینه مهارت‌های کارآفرینی که به میزان کمتری در اعضا تعاونی‌ها وجود دارد صورت گیرد و کانال‌های ارتباطی مانند مراکز رشد کارآفرینی در مراکز و مناطق مستعد جهت مبادله اطلاعات، راهنمایی و مشاوره در زمینه‌های مختلف مورد نیاز تعاونی‌های زنان روستایی ایجاد گردد.

- همچنین سازمان‌های ذی‌ربط می‌بایست با ارزش نهادن به ترویج فرهنگ کارآفرینی و معرفی زنان موفق و شناساندن اهمیت و ارزش آنان در اقتصاد جامعه و تغییر نگرش زنان نسبت به توانایی‌های ذاتی خود موجب تقویت روحیه اعتماد به نفس و خودباوری آنان شوند. نوآوری‌های زنان کارآفرین به منظور گسترش فرهنگ کارآفرینی به نشریات ارائه و به نمونه‌های موفق در الگو قرار دادن آن‌ها برای نگرش مثبت و تشویق زنان کارآفرین به کارها و ایده‌های نو، تسهیلات ویژه‌ای قائل گردد و مسئولیت‌ها و فعالیت‌هایی به تعاونی‌های زنان روستایی که نقش ریسک‌پذیری در آن فعالیت‌ها بارز بوده واگذار گردد تا افراد بتوانند با شناخت کافی این ویژگی را به عنوان خصیصه‌ای مثبت در خود ایجاد یا تقویت نمایند.

- آموزش‌های لازم برای مدیران در رابطه با اصول مدیریت و قوانین تعاونی‌ها به طور مستمر ارائه گردد. همچنین به هنگام انتخاب مدیران به سوابق تجربی و مدیریتی افراد، نظارت کامل وجود داشته باشد تا از ورود مدیران ناکارآمد به این بخش جلوگیری به عمل آید. ارتباط میان تعاونی‌ها بیشتر و نزدیک‌تر گردد به نحوی که تعاونی‌های موفق در

- Enterprise Swinburne University of Technology. Retrieved from <http://researchbank.swinburne.edu.au/vital/access/manager/Repository/swin:18912/>
13. Govindasamy, T. (2010). Critical success factors of successful India entrepreneurs in the Tshwane metropolitan area. A research project, Gordon Institute of Business science, University of Pretoria, Master of Business Administration. Retrieved from <http://upetd.up.ac.za/thesis/available/etd-04032011-154248/unrestricted/dissertation.pdf/>
  14. Hosseini, S. J. & Ahmadi, H. (2011). Affective Factors contributing to entrepreneurial attitudes of university students in Iran. *Annals of Biological Research*, 2(2), 366-371. Retrieved from <http://Scholarsresearchlibrary.Com/archive.html/>
  15. Hosseini, S. M. & Khosravipour, B. (2006). Entrepreneurship: Evolution of contexts and viewpoints and role of training in entrepreneurship. In Proceedings of the Iranian Agricultural Education Seminar, Tehran: Tarbiat Modarres University.
  16. Islam, M. D. A., Keawchana, T., & Yusuf, D. H. M. (2011). Factors affecting business success of small and medium enterprises (SMESs) in Thailand. *Journal of Asian Social Science*, 7(5), 180-190.
  17. Jahanbani- Beshare, M., Maghsoudi, T., & Salmanzadeh Totonchi, S. (2011). Analysing development strategies of entrepreneurship in Agricultural cooperatives. 1st International Conference on cooperative social, economic and cultural capabilities. Kish, 16-17 April. P.116. Retrieved from <http://www.icci.2011.ir/english/download/Abstract-Journal.pdf/>
  18. Lashgarara, F., Roshani, N., & Omid Najafabadi, M. (2011). Influencing factors on entrepreneurial skills of rural women in Ilam city, Iran. *African Journal of Business Management*, 5(14), 5536-5540. 18 July, 2011. Retrieved from <http://www.academicjournals.org/AJBM/>
  19. Maghsoudi, T., & Davoudi, H. (2011). Entrepreneurship development strategies in agriculture cooperatives in Iran. *American – Eurasian J. Agric. & Environ. Sci.*, 10(2), 283-289.
  ۴. رکن‌الدین افتخاری، ع.، طاهرخانی، م.، و سجاسی قیداری، ح. (۱۳۸۸). تحلیل ابعاد و عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی کشاورزی مناطق روستایی، مطالعه موردی روستاهای شهرستان خدابنده. *فصلنامه روستا و توسعه*، سال ۱۲، شماره ۳۰، پاییز ۱۳۸۸، صفحات ۷۲-۴۳.
  ۵. سالنامه آماری استان فارس، (۱۳۸۷). سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور.
  ۶. فرج‌اله حسینی، س. ج.، و دهیوری، س. (۱۳۸۵). تأثیر تبعیض جنسیتی بر روحیه کارآفرینی زنان روستایی. *فصلنامه اشتغال و کارآفرینی رویش*. شماره ۱۴.
  ۷. هرندی زاده، الف. (۱۳۸۹). *بررسی عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی تعاونی‌های کشاورزی استان اصفهان*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته ترویج و آموزش کشاورزی. دانشگاه تربیت مدرس تهران.
  8. Afrin, Sh., Islam, N., & Ahmed, Sh. A. (2008). A multivariate mode of micro credit and rural women entrepreneurship development in Bagladesh. *International Journal of Business and Management*, 3(8), 169-185.
  9. Afza, T., Osman, M. H. B. M., & Rashid, M. A. (2010). Enterprising behavior of enterprise-less rural women entrepreneurs of Khyber Pukhtan Khawa of Pakistan. *European Journal of Social Sciences* 18 (1), 109-119.
  10. Azizi, B., Farajolah- Hosseini, J., Hosseini, M., & Mirdamadi, M. (2010). Factors influencing the development of entrepreneurial education in Iran. *American Journal of Agricultural and Biological Sciences*, 5(1), 77-83.
  11. Brinda- Kalyani, P. R., & Dileep- Kumar, M. (2011). Motivational factors, entrepreneurship and education: Study with reference to women in SMEs. *Far East Journal of Psychology and Business*, 3 (3), 14-35.
  12. Elfitasari, T. (2010). Factors influencing entrepreneurial activities of small- scale fish farmers in deriving income improvement and product sustainability in Central Java, Indonesia. Thesis submitted in fulfillment of the requirements for degree of Doctor of Philosophy, Faculty of Business and

- economic and cultural capabilities, Kish, 16-17 April. p.63. Retrieved from <http://www.icci.2011.ir/english/download/Abstract-Journal.pdf/>
22. Okafor, Ch., & Mord, Ch. (2010). Women entrepreneurship development in Nigeria: The effect of environmental factors. Petroleum-Gas University of Ploiesti Bulletin. *Economic Sciences Series*, LXII (4), 43-52.
23. Parvin, L., Rahman, M. W., & Jia, J. (2012). Determinates of Women micro entrepreneurship development: An empirical investigation in rural Bangladesh. *Journal of Economics and Finance*, 4 (5), 254-260.
20. Malek -Mohammadi, I., Sabouri, M. S., Hosseininia, GH. H., & Mohammadi Malayeri, M. R. (2011). *The role of agricultural cooperatives in entrepreneurship promotion (case study of agricultural cooperatives in Tehran)*. Proceeding of 1st International conference on cooperatives social, Economic and cultural capabilities. Kish, 16 – 17. April. p.63. Retrieved from <http://www.icci.2011.ir/english/download/Abstract-Journal.pdf/>
21. Nazari Nooghabi, S., & Iravani, H. (2011). A descriptive analysis of some factors influencing the success of agricultural cooperative. 1st International conference on cooperative social,

Archive of SID

Archive of SID